

Analýza dát

Prednáška 2

Základy teórie pravdepodobnosti

Pravdepodobnosť

- Bez pravdepodobnosti niet štatistiky!
- Asi ste sa už stretli s otázkami typu:

Máme hraciu kocku so šiestimi stenami

- aká je šanca, že hodíme 6?
- aká je šanca, že hodíme 6 alebo 3?
- aká je šanca, že nehodíme 2?

Alebo aká je šanca, že vyhrám v lotériách: Loto, Keno 10, Joker,...?

Základné pojmy z teórie pravdepodobnosti

Náhodný pokus je taký pokus, ktorého výsledok závisí na náhode a ktorý môžeme za tých istých podmienok zopakovať ľubovoľne mnohokrát.

Náhodný jav je výsledok náhodného pokusu.

Množina výsledkov (priestor náhodných javov) je množina všetkých možných výsledkov náhodného pokusu.

Príklady náhodného pokusu, náhodného javu a priestoru náhodných javov

„Klasická“ formula pravdepodobnosti

- **Pravdepodobnosť náhodného javu A** (budeme označovať $P(A)$) sa vypočíta ako pomer počtu priaznivých javov m k počtu všetkých možných javov n :
- $P(A) = \frac{m}{n}$
- Napr. pravdepodobnosť, že pri hode mincou padne znak je $\frac{1}{2}$
- Napr. pravdepodobnosť, že pri hode kockou padne 6 je $\frac{1}{6}$;
- Napr. pravdepodobnosť, že vyhrám v hre Loto je $\frac{1}{\binom{46}{6}} = 7,15 \cdot 10^{-8} = 0,0000000715$
- [Pravdepodobnosť výhry v národnej lotériovej spoločnosti Tipos, a.s](#)

Disjunktné alebo navzájom sa vylučujúce javy

- také, ktoré sa nemôžu udiť naraz (kockou nehodíme súčasne 1 aj 6);
- Aká je pravdepodobnosť, že hodíme kockou 1 alebo 6?:
- Riešenie 1:
- Riešenie 2:

Pravidlo sčítania pravdepodobností disjunktných javov

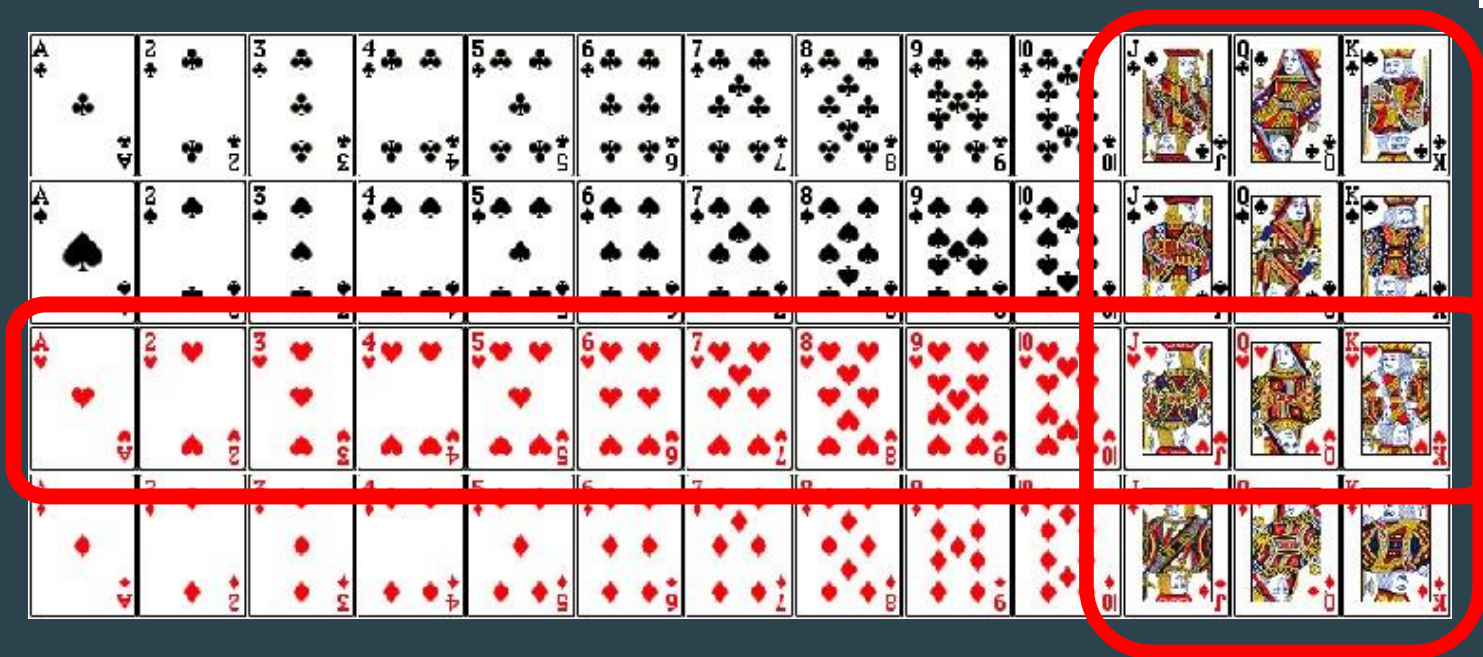
Ak **A_1** a **A_2** sú **disjunktné javy**, tak pravdepodobnosť, že nastane jeden alebo druhý je daná vzťahom:

$$P(A_1 \text{ alebo } A_2) = P(A_1) + P(A_2)$$

Ak by sme mali k disjunktných javov, tak pravdepodobnosť, že nastane niektorý z nich bude daná vzťahom : $P(A_1 \text{ alebo } A_2 \text{ alebo } \dots A_k) =$

$$= P(A_1) + P(A_2) + \dots + P(A_k) = \sum_{i=1}^k P(A_i)$$

Pravdepodobnosť javov, ktoré nie sú disjunktné

Nech A je náhodný jav: vytiahnutie ♥ karty

Nech B je náhodný jav: vytiahnutie „face“ karty (= J, Q, K)

Príklad

- Vypočítajme pravdepodobnosť javu, že náhodne vytiahnutá karta bude ♥ alebo face;
- Sú javy A a B disjunktné?
- môže pomôcť vennov diagram...

Príklad - riešenie

- Vennov diagram
- Výpočet

Pravidlo sčítania pravdepodobností

Ak A a B sú dva javy, tak pravdepodobnosť toho, že nastane jeden alebo druhý je daná vzťahom:

$$P(A \text{ alebo } B) = P(A) + P(B) - P(A \text{ súčasne } B)$$

dohoda:

- alebo = or = $\vee$ = $\cup$
- a súčasne = and = $\wedge$ = $\cap$

$$P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$$

Doplnok náhodného javu

- nazývaný aj komplement, je taký náhodný jav, ktorý nastane práve vtedy, ak nenastane jav A
- označenie pre doplnok $\bar{A}$ alebo A^c
- vlastnosti doplnku:
  - $P(A) + P(\bar{A}) = 1$
  - $P(\bar{A}) = 1 - P(A)$

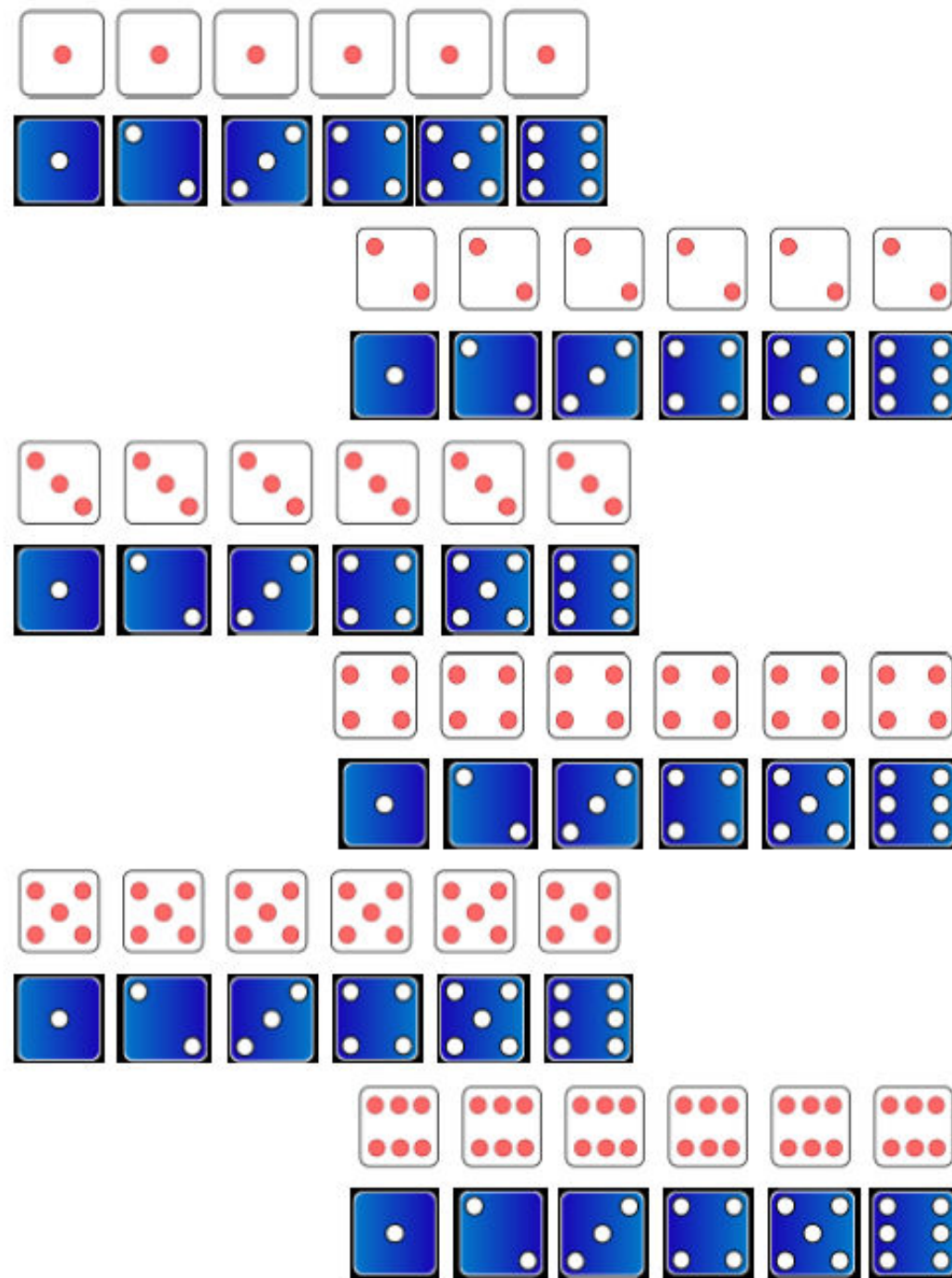
Príklad

Nech A je náhodný jav, že pri hode kockou padne 1 alebo 2 ($A = \{1,2\}$), Zistime, čo predstavuje A^c a vypočítajme $P(A)$ a $P(A^c)$.

Nezávislé javy

- dva javy sa nazývajú nezávislé, ak výsledok jedného javu neposkytuje nijaké užitočné informácie o výsledku druhého javu
- Hádzeme dvoma kockami, jednou bielou, druhou modrou a aká je pravdepodobnosť, že na oboch padne 6?
- Riešenie 1:
- Riešenie 2:

Priestor náhodného javu pri hode dvomi kockami

Pravidlo násobenia pravdepodobností nezávislých javov

- Nech A a B reprezentujú dva nezávislé javy, potom pravdepodobnosť toho, že nastanú oba súčasne sa rovná súčinu jednotlivých pravdepodobností:

$$P(A \cap B) = P(A) \cdot P(B)$$

V prípade k nezávislých javov sa vzťah zmení:

$$P(A_1 \cap A_2 \cap \dots \cap A_k) = P(A_1) \cdot P(A_2) \cdot \dots \cdot P(A_k) =$$

$$= \prod_{i=1}^k P(A_i)$$

Príklad - nezávislé javy

Predpokladajme, že premenné pohlavie a to, či je človek pravák alebo ľavák sú nezávislé (teda vedomosť o tom, či je človek muž alebo žena nám nedá žiadnu užitočnú informáciu o tom, či je pravák alebo ľavák). Pravdepodobnosť, že náhodne vybraný jedinec je ľavák je 0,09 a pravdepodobnosť, že náhodne vybraný jedinec je muž je 0,5.

Vypočítajme pravdepodobnosť, že náhodne vybraný jedinec je žena praváčka.

Príklad – výber k z n

Otcovia sú (zvyčajne) šťastní, keď sa im narodí syn. Z dlhodobých štatistík je známe, že pravdepodobnosť narodenia syna je 0,51.

Otec si naplánoval 4 deti. Aká je pravdepodobnosť, že z týchto štyroch detí budú práve 3 synovia?

Binomické pravidlo - úvod

- n = počet nezávislých pokusov (z koľkých vyberám);
- k = počet úspešných pokusov (koľko vyberám);
- p = pravdepodobnosť úspešného pokusu

$$P(k \text{ z } n) =$$
$$= \textit{počet kombinácií} \cdot P(\textit{jednej kombinácie});$$

pričom

$$P(\textit{jednej kombinácie}) = p^k \cdot (1 - p)^{n-k}$$

$$\textit{počet kombinácií} = \binom{n}{k} = \frac{n!}{k! (n - k)!}$$

Binomické pravidlo -pokračovanie

- $0! = 1$
- $1! = 1$
- $2! = 2.1 = 2$
- $3! = 3.2.1 = 6$
- $4! = 4.3.2.1 = 24$
- $n! = n.(n-1) \dots 3.2.1$

Binomické pravidlo - záver

Predpokladajme, že pravdepodobnosť, že náhodný jav bol úspešný je p . Potom pravdepodobnosť, že z n nezávislých pokusoch bolo práve k úspešných je daná vzťahom:

$$\binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k} = \frac{n!}{k! (n-k)!} p^k (1-p)^{n-k}$$